

CZU: 343.54:343.85(478)

DOI: 10.5281/ZENODO.8218761

IMPEDIMENTE DE FAPT ȘI DE DREPT ÎN PREVENIREA ȘI COMBATEREA FENOMENULUI DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

DUMNEANU-SPÎNU Ludmila

doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ID: 0000-0002-0195-8267

The prevention and combating of domestic violence are part of the national policy to protect and support the family and it also represents an important issue related to public health. For the consolidation, protection and support of the family, for the ensurance of all fundamental legislative principles, acknowledging the fact that the equality of gender between women and men constitutes the key-element in combating violence against women, the fact that domestic violence affects women in a disproportional way, but also the fact that children and men can also be victims of violence.

Key words: domestic violence, prevention, combating, measures, protection programmes, primary prevention

Reținem un factor important relativ subiectului în dezvăluire că constant Republica Moldova ține activ subiectul prevenirii și combaterii violenței în familie atât în jurisprudență, precum și în legislație.

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 01.03.2007 *Legea nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*. Evident că evoluția evenimentelor nu a început din acest moment, anumite activități au fost concentrate mai devreme.

Politica statului RM cu privire la acest subiect este enunțată public și în mod oficial (n.a. în preambolul legii citate) - *prevenirea și combaterea violenței în familie fac parte din politica națională de ocrotire și sprijinire a familiei și reprezintă o importantă problemă de sănătate publică. Pentru consolidarea, ocrotirea și sprijinirea familiei, pentru asigurarea respectării principiilor fundamentale ale legislației cu privire la familie, recunoscînd faptul că realizarea egalității de gen între femei și bărbați constituie elementul-cheie în prevenirea violenței asupra femeilor, faptul că violența în familie afectează femeile în mod disproporționat, dar și faptul că și copiii și bărbații pot fi de asemenea victime ale violenței*, [1].

Menționăm că comunitatea juridică din țară, dar și cea din afară, este destul de receptivă privind procesul de prevenire și combatere a violenței în familie. Explicațiile cel puțin pe interior stau cam așa: din tradiție *”femeia să asculte de bărbat”* sau *”ce*

nu se întâmplă în familie” altele, am conștientizat că, ca rezultat, ne-am pomenit cu încă un alt tip de fenomen – violența în familie. Astfel, chiar și în conjunctura unor acte emise de autorități cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie din punct de vedere al aplicării pe domeniul dreptului penal, constatăm impedimente în acest proces anevoios.

Și cel dintâi, tocmai că constituie cel ce îl desemnăm prin termenul – tradiții și obiceiuri.

Societatea autohtonă încă mai blochează și opune rezistență conformării prevederilor legale în eradicarea acestui fenomen. Mai grav, acest proces întâmpină rezistență și din partea unor reprezentanți ai autorităților care au drept oblicații și competențe, de fapt, să aplice buchia legii așa cum a instituit-o legiuitorul.

Indiferent, de câte blocaje sau forme de exprimare a rezistenței sunt semnalate, schimbările și politica actuală în acest sector trebuie continuate și accelerate.

Or actuala politică instituită în vederea prevenirii și combaterii oricăror forme de exprimare a violenței în familie, este în interesul cetățeanului, societății în totalitate, convețuirii sociale, dar și pentru a restabili încrederea în valorile de familie.

Suntem părținători acestei politici, o împărtășim și credem că în acest proces complex, trebuie să convingem prin susținere și implicare mai amplă, constructivă, în mod special din partea tuturor actorilor implicați în acest proces.

Mai credem că contextul actual pe acest segment, este încă complicat.

Or deaceea, cu certitudine, urmează continuitatea acțiunilor de prevenire și combatere, pe toate domeniile implicate: funcționarea mecanismului coercitiv în toate cazurile de abuz în familie, fără excepții, verificarea și promovarea unor actori integri în tot acest proces, revizuirea constantă a legislației pe acest segment pentru a asigura funcționalitatea mecanismului enunțat, simplificarea și accelerarea procedurilor de examinarea cauzelor penale și non-penale de violență în familie, digitalizarea pe segmentul dat și multe altele.

Experiența în domeniu, înregistrează și la momentul actual diverse încercări de așa-zisă „anihilare”, ce urmărește neînregistrarea și examinarea în modul stabilit de legislație a diferitor forme de violență în familie. Uneori, reprezentanții poliției recurg la manevre de convingere a victimelor să nu depună plângeri sau să denunțe acte de violență în familie or creează impedimente de ordin procesual: distrugeri de probe, neacumularea de probe, tergiversare sau altele.

O mare importanță în acest proces îl reprezintă prevenirea primară: măsuri, programe, inițiative care vizează victimele violenței în familie, în mod special copiii ce nu au fost vreodată implicați în sistemul de justiție penală, dar și despre atribuțiile polițistului la etapa prevenției primare.

Străduințe insistente pe specificațiile atribuțiilor polițistului la etapa prevenției secundare și terțiare și menționarea instituțiilor și profesioniștilor implicați în implementarea activităților de prevenire a violenței în familie.

Procesul ar culmina prin acțiuni de evaluare a serviciilor de prevenire a violenței în familie în toate domeniile implicate în acest proces. Aceasta ar avea drept scop identificarea practicilor pozitive și dificultăților întâlnite în acest proces, de instituțiile publice și private cu referire la îmbunătățirea mecanismului de prevenire a violenței în familie.

Am formulat unele recomandări, considerându-le ca fortificatoare în această activitate: adoptarea unui planu operațional (de către instituția centrală responsabilă și instituțiile atrase/implicate) de prevenire a violenței în familie pentru anumit an calendaristic; revizuirea și specificarea în regulamente și fișe de post ale specialiștilor a atribuțiilor specifice în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie; elaborarea, adoptarea de către instituțiile centrale a instrucțiunilor metodologice pentru fiecare categorie de specialiști și, după caz, instruirea specialiștilor. Marea majoritate a tratatelor internaționale accentuează și prioritizează necesitatea și obligativitatea statului parte de a asigura activitățile de consolidare a capacităților profesioniștilor pe dimensiunea acoperită de tratat.

Pe parcursul a câtorva decenii, Misiunea OSCE în Moldova a susținut un șir de activități de informare a publicului privind efectele devastatoare ale violenței în familie asupra vieții partenerilor de căsătorie, a copiilor, membrilor familiei extinse și a societății în întregime. Spectacolul CASA M., care se bazează pe relatările veridice ale victimelor violenței în familie, a fost jucat în orașele și satele Republicii Moldova pe parcursul mai multor ani. Misiunea OSCE în continuare, organizează seminare de instruire pentru reprezentanții organelor de drept în domeniul implementării eficiente a ordonanțelor de protecție în cazurile de violență în familie.

Cu toate acestea, studiile arată că în Republica Moldova fiecare a patra femeie este supusă unei forme anumite de violență în familie, în timp ce numărul ordonanțelor de protecție emise și executate este în creștere [2].

Din Raportul anual al Ministerului Sănătății și Protecției Sociale pe anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei *”Anul 2020 a oferit omenirii o provocare unică și enormă după caracterul său geografic, social și economic – pandemia Covid 19, care a destorsionat bunul mers al vieții oamenilor, statelor. Măsurile de restricție impuse de întreaga lume pentru a reduce răspîndirea Covid 19 au impactat grav siguranța și drepturile victimelor violenței în familie, pentru care și mai înainte mediul casnic nu era prietenos dar pe perioada pandemică a devenit și mai periculos, plin de frică, insecuritate și incertitudine. Măsurile impuse pentru a ocroti*

oamenii de acest virus, recanalizările resurselor financiare naționale și internaționale spre sistemul de sănătate pentru a face față situației și a stopa pandemia, restricțiile de circulație impuse au oferit agresorilor familiali putere și control suplimentar” [3].

Astfel, un alt impediment înregistrat privind reușita în procesul de prevenire și combatere a violenței în familie a fost nefericitul eveniment Covid-19.

În conjunctura creată la nivel local, dar și global victimele nu au solicitat asistența potrivită pe motiv de frică de contagiune, limitarea a circulației, minimalizare a activității serviciilor specializate, deoarece nu erau siguri și familiarizați cum să gestioneze riscul de infectare.

Mai mult, că consecințele economice în rezultatul pandemiei, inclusiv pierderea locurilor de muncă sau a veniturilor, la fel a afectat grav femeile prin faptul că au creat sau chiar au exacerbat dependența financiară a acestora față de partenerul de viață, care deseori s-a adeverit a fi violent, scăzând-le astfel pofta de a părăsi agresorii.

Un eveniment important în contextual prezentelor discuție îl constituie – semnarea *Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie (Convenția de la Istanbul)* în data de 6 februarie 2017, care a marcat asumarea angajamentului Guvernului de inițiere a procesului de armonizare a legislației naționale la Tratatul menționat.

Urmare acestui eveniment, procesul a continuat prin realizarea a două Rapoarte analitice realizate cu suportul societății civile:

1. Raportul privind compatibilitatea legislației RM cu Convenția de la Istanbul.
2. Raportul de analiză comparativă a normelor penale naționale referitoare la infracțiunile privind viața sexuală vizavi de standardele în domeniu oferite de Convenția de la Istanbul, Statutul Curții Penale Internaționale (Statutul Curții de la Roma), Convenția Lanzarote.

Ulterior, au fost elaborate și prezentate mai multe proiecte de legi, care asigură parțial armonizarea legislației naționale la prevederile internaționale pe domeniu, proiecte finalizate sau în proces de finalitate.

Constatăm că sectorul cercetării este abundanț de multiple noțiuni, termeni, expresii.

Este de menționat, că un alt impediment ar constitui incertitudinea în interpretarea acestor termeni.

Spre exemplu, Legea nr. 45 în art. 2 explicarea unor termeni, institui mai multe definiții ale "violenței" în diferite combinații cu diverși termeni - ..., următoarele noțiuni semnifică:

violență în familie – acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau

economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral;

violență fizică - vătămare intenționată a integrității corporale ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acțiuni cu efect similar;

violență sexuală - orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală în cadrul familiei sau în alte relații interpersonale, cum ar fi violul conjugal, interzicerea folosirii metodelor de contracepție, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu un membru de familie minor, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar;

violență psihologică - impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijare; implicare în viața personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățământ; deposdare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar;

violență spirituală - subestimare sau diminuare a importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale prin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, prin interzicere, limitare, luare în derâdere sau pedepsire a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase; impunere a unui sistem de valori personal inacceptabile; alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare;

violență economică - privare de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate; abuz de variate situații de superioritate pentru a sustrage bunurile persoanei; interzicere a dreptului de a poseda, folosi și dispune de bunurile comune; control inechitabil asupra bunurilor și resurselor comune; refuz de a susține familia; impunere la munci grele și nocive în detrimentul sănătății, inclusiv a unui membru de familie minor; alte acțiuni cu efect similar....

În doctrină se utilizează și altele: în teza de doctorat, autoarea M.Botnarenco cercetează violența sexuală în familie [4, p.26]. Așadar, autoarea indică că ...în cazul în care în calitate de victimă a infracțiunii de hărțuire sexuală evoluează un membru de familie. În acest caz, susține M.Botnarenco conduita infracțională trebuie încadrată în temeiul art.173 CP RM, nu însă al art.201¹ CP RM „Violența în familie”. Autoarea susține tezele întâlnite în literatura de specialitate și în privința încadrării juridice a faptelor în baza art.173 și 201 CP RM „Incestul” în cazul în care constrângerea, amenințarea, șantajul se suprapun săvârșirii raportului sexual între rude pe linie dreaptă până la gradul trei inclusiv, precum și între rude pe linie colaterală (frate sau soră) [4, p.26].

Analizând și opiniile nonjuridice, ale istoricilor, psihologilor și criminologilor în materia tipurilor de violențe și, în special, a violenței în familie, putem concluziona următoarele: *violența este un comportament exteriorizat, brutal și dureros; violența în familie este un comportament învățat al agresorului și al victimei fiind fundamentat pe tradiții patriarhale ale familiei* [5, p.118]; violența în familie este o formă de violență de sacrificiu pentru binele întregului neam, familia neavând mecanisme de autodirijare, ci fiind influențată de neam și societate; pe parcursul istoriei, motivele violenței în familie nu s-au schimbat radical, fiind supuse unor modificări nesemnificative, condiționate de particularitățile socioeconomice ale perioadei istorice în care au avut loc evenimentele violente; infidelitatea, gelozia, alcoolismul partenerului și ura reciprocă se mențin a fi motivele dominante ale violenței în familie; violența în familie are la rădăcina sa abuzul, adică actul prin care se produc vătămări corporale, tulburări psihologice emoționale sau expuneri la situații periculoase ori percepute a fi periculoase de către o persoană dintr-o categorie subordonată; violența în familie în varianta sa ordinară este determinată de putere și de manifestarea acesteia prin exploatare, constrângere, manipulare, folosirea poziției de superioritate în folosul propriu, ... [6, p.55].

Prevenirea și combaterea violenței în familie prin intermediul instrumentului juridico-penal este asigurat doar prin formarea conceptului clar și unanim al violenței în familie. Astfel, este foarte important ca legislativul să definească normativ totalitatea de termeni utilizați în domeniu, organizând anterior consultări publice în procesul de definire, asigurându-se, astfel, că este în corespundere cu cercetările doctrinare și cu definițiile conținute în instrumentele internaționale, ratificate de Republica Moldova.

Literatura de specialitate din țară, actualmente nu simte deficitul unor surse științifice de sine stătătoare în materia analizei juridico-penale a violenței în familie, existând un număr impunător de lucrări (articole, tratate, manuale) în care este

abordat acest subiect.

Cercetările, însă, nu trebuie continute or prevenirea și combaterea violenței în familie este un proces în derulare, necesită cercetat în orice perioadă de timp, prin care fapt denotă caracterul său de fenomen.

O ultimă abordare pentru această data constituie faptul că sursele nonpenale din Republica Moldova în domeniul conținutului noțiunii de violență în familie nu corespunde definiției enunțate în Codul Penal.

Prin urmare, segmentul el mai vulnerabil îl constituie revizuirea cadrului normativ cu perspectiva concretizării acțiunilor și inacțiunilor ce constituie fapta de violență în familie din punct de vedere juridico-penal.

Potrivit autorilor autohtoni, S.Brînză și V.Stati, care își expun opinia referitor la această discrepanță legislativă: „Este regretabilă contradicția pe care legiuitorul o admite în definițiile formulate în art.133¹ CP RM și în alin.(2) art.3 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Această contradicție este generatoare de erori în practica judiciară. Totuși, această contradicție poate invalida axioma, potrivit căreia, în planul interpretării art.201¹ CP RM, prioritate i se oferă unei norme de referință penale, nu unei norme de referință extrapenale” [7, p.1010].

În continuare, autorii enunță că ar fi nocivă și neinspirată includerea concubinilor în categoria membrilor de familie în sensul art.133¹ CP RM. Ei pledează pentru apărarea familiei legitime rezultate din căsătorie. În calitate de argumente sunt aduse următoarele: „Căsătoria implică asumarea de responsabilități reciproce între soți, față de copii și societate. Concubinajul, dimpotrivă, implică eludarea asumării de obligații. Recunoașterea unor defecte identice sub aspect juridic înseamnă subminarea căsătoriei prin recunoașterea concubinajului ca alternativă legitimă” [7, p.1011].

Am conceput acest studio prin invocarea readucerii valorii de familie, deaceea ne solidarizăm cu opiniile acestor autori.

Referințe:

1. Legea Nr. 45 din 01-03-2007cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, publicat : în Monitorul Oficial Nr. 55-56 18-03-2008
2. Biroul National de Statistică al Republicii Moldova, în colaborare cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Programul Națiunilor Unite pentru Femei și Programul Națiunilor Unite pentru Populație, Violența în Familie împotriva Femeilor în Republica Moldova, și Avocații pentru Drepturile Omului, Implementarea legislației interne a Republicii Moldova: Raport privind drepturile omului, 2019.

3. Raportul anual al Ministerului Sănătății și Protecției Sociale pe anul 2020 cu privire la violența în familie și violența față de femei <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2021/04/Raport-2020-privind-violen%C8%9Ba-%C3%AEn-familie-%C8%99i-fa%C8%9B%C4%83-de-femei.pdf>.
 4. BOTNARENCO, M. Răspunderea penală pentru hărțuirea sexuală în Republica Moldova: Teză de doctor în drept, Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2016. 197 p.
 5. CORCEA, N. Violența în familie din perspectiva criminalisticii, criminologiei și a dreptului penal. În: Revista științifică a Universității de Stat din Moldova „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe Sociale”, 2015, nr. 3(83), pp. 116-126. ISSN 1814-3199
 6. CORCEA, N. Identificarea etimologică a termenului „violența în familie”. În: Revista Națională de Drept, 2015, nr. 1, pp. 48-55. ISSN 1811-0770
 7. BRÎNZA, S., STATI, V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, 1328 p
-